

Gołębiewski, Grzegorz

"Nieznani bohaterowie. Leksykon opozycji antykomunistycznej w województwie płockim 1980-1989" Cz. 1: "Oficyny i wydawnictwa podziemne", Jacek Pawłowicz, słowo wstępne Andrzej Celiński, Płock 1995 : [recenzja]

Notatki Płockie 40/4-165, 55-56

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Pawłowicz, *Nieznani bohaterowie. Leksykon opozycji antykomunistycznej w województwie płockim 1980 - 1989*, Część I, Oficyny i wydawnictwa podziemne. Słowo wstępne Andrzej Celiński. Płock 1995, ss. 119.

W końcu 1995 r. ukazała się książka Jacka Pawłowicza *Nieznani bohaterowie. Leksykon opozycji antykomunistycznej w województwie płockim 1980-1989*, cz. I - Oficyny i wydawnictwa podziemne, ze słowem wstępnym A. Celińskiego, który napisał, że "to jest praca dla przyszłego historyka, który dzięki postawionym przez Jacka drogowskazom po historii tamtego okresu łatwiej odnajdzie to, czego szukać będzie. Ale jest to też praca dla tych wszystkich, którzy nie czekając na historyczne opracowania, chcą wiedzieć, kto, kiedy i z kim podejmował większy od przeciętnego wysiłek dla odzyskania wolności dla ludzi i niepodległości dla kraju /.../".

Istotnie, książka J. Pawłowicza, będąca pierwszym podjęciem tematu działalności opozycyjnej w woj. płockim w latach 80. zapewne w przyszłości służyć będzie historykom, ale - na razie - jest to przede wszystkim lektura dla tych, którzy chcą się czegoś dowiedzieć lub skonfrontować swoje wiadomości o płockiej, kutnowskiej, czy gostynińskiej opozycji.

Książka zawiera encyklopedyczne informacje o wydawnictwach, czasopismach i biuletynach, broszurach, edycjach znaczków pocztowych i numizmatykach. Jej uzupełnieniem jest lista aresztowanych i internowanych z województwa płockiego po 13 grudnia 1981 r.

Najważniejszym i najcenniejszym rozdziałem jest omówienie "bibuły", ukazującej się w woj. płockim od wprowadzenia stanu wojennego do utworzenia rządu Tadeusza Mazowieckiego w 1989 r. Dzięki żmudnej pracy i kilkuletnim poszukiwaniom autorowi udało się zabrać 45 tytułów (jeden biuletyn pochodzi z listopada 1981 r.). Na potwierdzenie reprodukowana jest strona tytułowa każdego pisemka, czasem - jedyne numeru jaki się ukazał.

Informacja o każdym czasopiśmie zwiera wydawcę, redaktorów, tematykę artykułów, format, technikę wydawania, nakład, czas ukazywania się i ilość numerów. Autor przyjął kolejność alfabetyczną. Podobnie potraktowane zostały inne wydawnictwa.

Książka J. Pawłowicza podejmuje temat zupełnie jeszcze nie zbadany i nowy, i na tym polega jej niezaprzeczalna wartość. Dzięki jego pracy udało się ocalić od zapomnienia trud dziesiątków ludzi, zaangażowanych bezpośrednio w walkę z reżimem komunistycznym.

Na podkreślenie zasługuje staranne, esetyczne jej wydanie przy pomocy redakcji "Gazety na Mazowszu".

Jednakże omawiana pozycja zawiera pewne uchybienia i braki.

Przed wszystkim tytuł - "Nieznani bohaterowie" - sugeruje, że w środku znajdziemy głównie sylwetki ludzi, tworzących płocką opozycję lat 80. Tymczasem, głównym jej tematem są różne inicjatywy wydawnicze,

oczywiście realizowane przez konkretne osoby, traktowane jednak drugoplanowo.

Ponieważ autor zapowiada wydanie drugiej części, poświęconej organizacjom związkowym i politycznym, być może tam znajdą się - choćby skrótowne - biogramy najważniejszych płockich działaczy opozycyjnych.

Również tytuł części I - "Oficyny i wydawnictwa podziemne" - nie odpowiada zawartości, bo tak właśnie zatytułowany jest rozdział I. Co w takim czasie z pozostałymi?

W związku z tym - tytuł wprawdzie zaciekawia, ale chyba nie został do końca przemyślany i jest nieco mylący. Lektura książki pozostawia pewien niedosyt wiedzy, spowodowany chyba zbyt dużą jej lakonicznością. Przydałoby się - może we wstępie - podkreślenie wydawnictw najbardziej wartościowych, o największym zasięgu i wyszczególnienie najbardziej aktywnych redaktorów z podaniem ram czasowych, kiedy byli związani z odnośną "bibułą".

Pożądana byłaby szersza charakterystyka treści poszczególnych tytułów, zwłaszcza tych, które ukazywały się przez dłuższy czas, miały szerszy zasięg i większy nakład. Przy zróżnicowanym nakładzie można było podać jego wielkość w różnym czasie.

W przytoczonej liście aresztowanych i internowanych z województwa płockiego przydałoby się podanie dat i miejsc przetrzymywania, co byłoby interesującym uzupełnieniem suchego tylko wykazu. Dla historyka ważne byłoby także podanie źródła, na podstawie którego lista została opracowana.

Brakuje także informacji, na ile zamieszczony zestaw wydawnictw jest pełny, do ilu - według autora - mógł nie dotrzeć, bo przecież należy pamiętać, że były to publikacje nielegalne, o niewielkim nakładzie i po części z nich mogło zwyczajnie nie pozostać śladu.

Skoro książka ma służyć przyszłemu historykowi i ma uchodzić za pozycję naukową, wypadałoby podać, gdzie wymienione gazetki są przechowywane lub z których zbiorów pochodzą. Czytelnikowi pozostaje tylko domyślać się, że większość - a może wszystkie - znajdują się w posiadaniu Jacka Pawłowicza.

W związku z tym należało wymienić nazwiska osób, które wzbogaciły zbiory autora i złożyły relacje, bo choć we wstępie autor dziękuje wszystkim, którzy mu pomogli w wydaniu tej książki - nie podaje żadnych nazwisk, czego wymaga nie tylko zwykła kurtuazja, ale i rzetelność historyczna. Bez tych informacji trudno jest w jakikolwiek sposób zweryfikować podawane dane lub - tym bardziej - je poszerzyć.

Aby przybliżyć tematykę zamieszczanych artykułów i przypomnieć atmosferę lat 80. - można było dodać

aneksy z przedrukami najciekawszych i najbardziej reprezentatywnych dla omawianych tytułów tekstów.

W zamieszczonym indeksie osób - nie wiedzieć czemu - nie zostało ujęte hasło "Jacek Pawłowicz". Akurat w tym przypadku przesadna skromność nie jest wskazana, ponieważ jeżeli książka ma służyć przyszłemu badaczowi dziejów opozycji antykomunistycznej w Płocku, to aby znaleźć, jakie pisma redagował jej autor (recenzent naliczył ich - 6), należący przecież do czołówki płockich opozycjonistów, trzeba przewertować całą jej zawartość.

Oczywiście, wymienione zastrzeżenia i uwagi mają charakter drugorzędny i w niczym nie umniejszają waleń pionierskiej pracy Jacka Pawłowicza. Czekając na jej drugą część, już dziś można podsunąć autorowi - świetnie znającemu temat - napisanie leksykonu liderów płockiej opozycji z charakterystyką ich działalności. A może Jacek Pawłowicz pokusi się o prawdziwie historyczne opracowanie działalności płockiej opozycji antykomunistycznej lat 80.?

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI

KRONIKA

Przemówienie Prezesa Towarzystwa Naukowego Płockiego w Auli Leopoldińskiej Uniwersytetu Wrocławskiego w dniu 9 września 1995 r. z okazji jubileuszu 100-lecia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego

*Pan
dr hab. Zygmunt Kłodnicki
Prezes Polskiego Towarzystwa
Ludoznawczego
we Wrocławiu*

Okrągłe rocznice stanowią doskonałą sposobność dla przywołania historii instytucji i ludzi, którzy ją współtworzyli.

I dzisiaj, w piastowskim, tysiącletnim Wrocławiu zebraliśmy się z okazji stulecia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Niewiele w Polsce towarzystw naukowych szczyścić się może rodowodem sięgającym XIX wieku.

W dniu wielkiego Jubileuszu Zarząd Towarzystwa Naukowego Płockiego przekazuje najlepsze gratulacje.

Ad multos plurimos annos!

Przekazujemy je z Zamkowej (Tumskiej) Góry, gdzie począł się ciąg faktów i zdarzeń tworzących dzieje stolicy Mazowsza, z miasta Bolesława III Krzywoustego, Ludwika Krzywickiego, Marcina Kacprzaka, Władysława Broniewskiego, Jana Z. Jakubowskiego, Jerzego Pniewskiego, Miry Zimińskiej-Sygietyńskiej, Tadeusza Mazowieckiego - ze stolicy polskiej Petrochemii, kombajnów zbożowych i najstarszej polskiej szkoły - 800-letniej "Małachowianki".

W darze jubileuszowym pragnę ofiarować medal pamiątkowy wybitny na 175-lecie Towarzystwa Naukowego Płockiego oraz wydane przez nas: album "Płock", III wydanie "Sztuki Płocka" i ostatni zeszyt organu TNP kwartalnika "Notatki Płockie" nr 1/162.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
vivat, crescat, floreat!

Prezes TNP
dr inż. Jakub Chojnacki

**W grodzie Krzywoustego i Krzywickiego
Płocku we wrześniu 1995 roku**